

Simon Pasternaks tale ved Gyldendals efterårsreception

Taler

Simon Pasternak
Forlagschef, Gyldendal

Dato

27. august 2026

Sted

Klareboderne 3, 1115 København
K

1 Kære alle sammen

Tak for, at så mange af jer er kommet her i dag og ikke er blevet hjemme for at vente på den proaktive opringning fra Dansk Sprognævn, som må være lige på trapperne. For ifølge kulturministerens udspil fra sidste uge skal nævnet nu til at *"tage kontakt til centrale sprogbrugere (Ja, det er jer) for at rådgive, vejlede og inspirere til korrekt brug af dansk og begrænsning af unødvendig engelsk sprogbrug."*

10 Vi venter i hvert fald med spænding på opringningen her på Gyldendal.

Bare i sidste uge udkom fx en roman om internettets drømme og mareridt med ord som *gamere* og *doomere* og *bundspisere* og *dropshippere*, som kulturministeren måske vil mene er unødvendig engelsk sprogbrug.

15

For ingen af disse *gamere* eller *doomere* vidner jo om *"vores historie som søfartsnation eller landbrugsland som de populære udtryk "at komme først til mølle" eller "at holde skruen i vandet".*

20 Lad det være sagt med det samme. Der er meget, man kun kan være enig med kulturministeren i: Ethvert sprog er og har en historie, som det bærer med sig. Hvis ordene forsvinder, forsvinder verden og historien, og til sidst forsvinder vi selv og vores evne for at tænke.

25 Det er også svært at være imod, at kommaerne skal falde præcist og hårdt, og at vi skal modarbejde det sprog-, historie- og tanketab, som de sidste mange års skolepolitik og teknologi har resulteret i. Og ja, det er da svært at "holde kursen" og "komme på ret køl" eller "holde næsen i plovfuren", når – som en dansklærer

30 i gymnasiet fortalte mig forleden – flere af hendes elever går i stå i tekster, hvis der står for mange mærkelige og uforståelige ord som fx BÅL.

Ja, bål.

35 Og det er en sand historie.

Men altså: Sprog muterer, fordi verden muterer. Et lille sprog som dansk ligger altid og gnubber skuldre med de store sprog, og også dansk eller ”rigsdansk” er et ”stort” sprog i forhold til dialekter eller minoritetssprog.

40

Det lyder måske fint nok, at vi skal værne om det danske sprog og udrydde invasive sprogarter, men ingen kultur- eller sprogkamp har jo nogensinde været neutral eller uskyldig. I dag er det engelsk, engang var det tysk. Som fx her i den danske officer ved artilleriet Werner Abrahamsons pamflet ”Det nordiske sprogs fordærvelse” fra 1782, hvor der står:

45

”Da al handel var i de tyske hansemænds hænder, kom også fordærvelsen ind i det borgerlige sprog ... de gjorde en styg blanding af tyske og nordiske ord.”

50 Det er jo netop ren sprogPOLITIK, der ikke kun handler om uskønne sprogblandinger, men også om, at de tyske købmænd, håndværkere og embedsmænd skal tage og skride hjem til Lübeck, så vi kan have Danmark for os selv, og pamfletten er da også et af de første eksempler på en begyndende dansk nationalisme.

55

Ethvert sprog er et magtinstrument. Enhver sprogudøvelse ligger et sted imellem magtudøvelse og frihedskamp, og det er i dette åbne felt, vi som forlag og I som forfattere skal have absolut frihed. Vi skal ikke moralisere, vi skal ikke telefonere og rådgive folk om korrekt opførsel eller proaktivt vejlede og rådgive om ”pænt dansk”. Vi skal sammen med jer sætte sproget fri, så det kan beskrive en verden, hvor undersættelser som fx bundspisere findes (det kommer i øvrigt af det engelske *bottom feeders*, mennesker, der lever af at følge folks ulykke på nettet). Og hvor sprogets magter arbejder med og mod hinanden. Hvor der er rum for engelsk og plattysk og en vestafrikansk betegnelse for europæere, 60 TOUBAB, som er titlen på en af årets debuter.

65

Så spørgsmålet er ikke – som vi ser det – hvor rent et ”oprindeligt” dansk kan

70 klinge, men hvor mange oprindelser og toner, som vores dansk kan klinge af –
hvor mange erfaringer og verdener og tider der kan være i det, så sproget taler og
tænker over den verden, der findes.

Så PLEASE ingen natlige sprogpolitiske opringninger, ingen forbud, ingen
boykots, ingen løftede pegefingre ...

75 Altså medmindre det er påmindelser i stil med dette telegram, der optræder i en
spritny dansk roman. Her lykønsker to italienske bedsteforældre deres
barnebarn Fabrizio, der er flyttet til Danmark og netop har fået en søn med sin
danske kone (oversat fra italiensk):

80 *”Vi ønsker jer og den lille hjerteligt tillykke og at alt vil gå godt, indtil han bliver
en stor mand (un grande uomo). Vi tillader os at minde dig om, at dit barn er
ITALIENER af nationalitet, og at du kan tilpasse hans navn derefter. Vi vil
gerne forære den lille en gave og synes, en vaskemaskine vil være nyttig.”*

85 Men det vigtigste er, at vi gør os umage, ligesom I gør jer umage.

For det er jo ikke kun gamere og doomere og bundspisere, der udfordrer vores
tanker og vores sprog. Det gør i den grad den lille glade blinkende djævel, der
90 står og danser og er klar til at hjælpe os med vores mails og dokumenter, altid
klar til et kælent referat og en hjælpende hånd og positiv feedback på din
glimrende tekst og et forslag til, hvordan den kan komme på ph.d-niveau eller
hvordan du kan gøre dit krimiplot mere aerodynamisk eller dine drømme for
din lille purk i konfirmationstalen lige så store og afgørende som Martin Luther
95 Kings.

Der er indtrådt en moralsk, økonomisk og erkendelsesmæssig panik i forhold til
denne Mefistofeles med de mange navne – nogle gange hedder han fx Claude –
lokkende og djævelsk og fuld af spændende muligheder for nye faustiske
100 digeprojekter og lækre PowerPoints, som den er. Jeg tror, mange af os tænker, at
der ikke er noget at gøre, at vi allerede er kørt over, og er det egentlig ikke også
meget fedt med de store sprogmodeller, og enten holder vi os desperat for ørene
ELLER omfavner det og håber på det bedste.

105 Men altså – hvad er det bedste? Vi kan og skal jo ikke lade, som om det ikke
findes. Enhver ny teknologi ændrer måden, vi ser verden på – ligesom

opfindelsen af linsen og optikken i 1400-tallet skabte det NATURALISTISKE
maleri, fordi man ved hjælp af camera obscura og andre snedige indretninger
110 pludselig kunne male ovenpå en projektion – på samme måde vil den bevidste
brug af AI også kunne give os nye fortællinger. Og enhver litteratur og tanke
skal jo tænke med – og mod – de magter og teknologier, der findes.

Men som en af Danmarks største forfattere engang sagde – en
115 Gyldendalforfatter, selvfølgelig – citat:

”Sprog er jo ikke bare ord og sætninger. Det er bevidstheden bag.”

Og bevidstheden bag er det, det handler om. At dette er et menneske, der
120 tænker selv, og hvis sprog går ind i det anonyme fælles, men også efterlader sig
spor efter det æble, hun netop har spist, eller af lyden af regnen i en skål ude på
terrassen. Enhver god tekst er skrevet af konkrete mennesker med konkrete
pulsslag, køn, klasser, ideologi og af en vis højde – de har netop en synsvinkel, og
hvert ord er et pip imellem de store magter, de er øjeblikkets lille omhu med det
125 originale. Det er denne omhu med det uigentagelige, der kun kan ske for dette
menneske og via sproget netop også kan ske for dig, som maskinerne ikke kan
give os.

Og selvom man med god ret kan være ”ligeglad med forfatterens sved”, som
130 digteren Per Højholt engang skrev, og vi kun interesserer os for det
højglanspolerede resultat, så skrev samme Højholt også i et hyldestdigt til
kollegaen Sophus Claussen

*”Det er som fan af diamanter som dine
135 jeg kender den sved de tier om!”*

Så uanset om I mener, at AI er fremtiden, eller om I holder jer for ørerne, uanset
om I ”har vind i sejlene” eller ”høster, som I sår”, bruger grammatisk komma
eller smider med sproget, bruger dialekt, sociolekt, engelsk, italiensk eller
140 arabisk, uanset om I er sprogpurister, monoteister, humanister, nihilister,
tarmfloraforskere, fristrikkere, debattører, lyrikere, essayister, historikere,
romanforfattere og/eller fuglekiggere – uanset hvilket strålende værk I er
kommet med – så tak for jeres omhu og originalitet – og tak for jeres sved!

145 Velkommen til Gyldendals efterårsreception!

Kilde

Manuskript modtaget fra taler og udgivet af Danske Taler med tilladelse fra taler

Kildetype

Digitalt manuskript

150

Tags

Festtale, Velkomsttale

URI

<https://www.dansketaler.dk/tale/simon-pasternaks-tale-ved-gyldendals-efterarsreception-2026>

155

160

165

170

175

180